



## İstanbul LGBTİ+ Onur Yürüyüşü Gözlem Raporu

**Gözlemlenen yürüyüş:** İstanbul LGBTİ+ Onur Yürüyüşü

**Gözlem tarihi:** 30 Haziran 2024

**Gözlemci kişi ve kurumlar:** Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği (MLSA), Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi

**Gözlemci toplantı alanına varış:** 13.19

**Gözlemci alandan ayrılma:** 21.30

### Gözlem ve gözlem yöntemi hakkında:

Birleşmiş Milletler Evrensel Olarak Tanınan İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması ve Geliştirilmesinde Toplumsal Kuruluşların (Organların), Grupların ve Bireylerin Hakları ve Sorumlulukları Üzerine Bildirgesi'nin<sup>1</sup> 6(c) maddesi, "İnsan haklarına ve temel özgürlüklere hem hukuksal olarak hem de pratikte uyulması yönünde inceleme, araştırma, saptama, değerlendirme, bu yollar ve diğer uygun yollarla kamunun dikkatini bu sorun üzerine çekme hakkı vardır" hükmüyle hak savunucuları ve hak örgütlerinin insan hakları ihlallerine yönelik çalışmalar yapmalarını ve bu çalışmaları hak ihlalleri hakkında farkındalık yaratmak amacıyla kamuoyuyla paylaşmalarını güvence altına almaktadır.

Raporu düzenleyen kurumlar, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (AGİT), "Barışçıl Toplanma Özgürlüğünün İzlenmesine İlişkin Kılavuz"<sup>2</sup> da belirtilen yöntemleri gözlem faaliyetlerinde esas almaktadır.

Barışçıl toplanma özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü, seyahat özgürlüğü, ifade özgürlüğü, din ve vicdan özgürlüğü, kamusal meselelere katılma hakkı gibi temel hak ve özgürlüklerle ilişkili olduğu gibi ekonomik, sosyal ve kültürel haklarla da sıkı bir ilişki içindedir<sup>3</sup>. Buna yapılan müdahaleler ise yaşam hakkı, işkence ve kötü muamele yasağı, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ve adil yargılanma hakkını ilgilendirebilir<sup>4</sup>. Gözlemci kurumlar, barışçıl toplanma özgürlüğünün kullanılmasını engellemeye yönelik müdahalelerin sonucu olarak ortaya çıkan insan hakları ihlallerini tespit etmek, belgelemek ve ihlallerin önlenmesi için savunuculuk faaliyetleri yürütmek amacıyla kılavuzda da belirtildiği gibi çeşitli izleme ve belgeleme yöntemleri ile gözlem faaliyetlerini desteklemektedir<sup>5</sup>. Bu kapsamda sosyal ve yaygın medya taraması, mahkeme kararları, mülki idare amirlerinin karar ve duyuruları, kolluk görevlilerinin yazışma ve tutanakları gibi belgelerin

<sup>1</sup> UN Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-right-and-responsibility-individuals-groups-and>

<sup>2</sup> OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights, *Handbook on Monitoring Freedom of Peaceful Assembly*, [https://www.osce.org/files/f/documents/d/1/473439\\_0.pdf](https://www.osce.org/files/f/documents/d/1/473439_0.pdf)

<sup>3</sup> *Ibid.*, s. 11.

<sup>4</sup> *Ibid.*, s. 11.

<sup>5</sup> *Ibid.*, s. 12.



değerlendirilmesi ve hak ihlallerine maruz kalan kişilerle mülakat yapılması gibi farklı izleme ve belgeleme yöntemlerine başvurulmaktadır<sup>6</sup>.

### **Yürüyüşe İlişkin Notlar:**

1. 13.19'da İstanbul LGBTİ+ Onur Yürüyüşünü gözlemlemek için alana varan ilk gözlemciler Mücahit Sokak'tan Bağdat Caddesi'ne doğru yürümeye başladı. Mücahit Sokak ve Bağdat Caddesi üzerinde emniyete ait herhangi bir aracın veya polis memurunun olmadığı görüldü.
2. 14.00'da gözlemciler Bağdat Caddesi'nden Prof. Dr. Hulusi Behçet Caddesi yönünde de emniyete ait herhangi bir aracın veya polis memurunun olmadığını gözlemledi.
3. LGBTİ+ aktivistlerin 15.50 itibarıyla Plaj Yolu Sokak ile Bağdat Caddesi'nin köşesinde bulunan giyim mağazasının önünde toplanmaya başladıkları görüldü.
4. 16.04'te basın açıklamasının okunmaya başlanmasıyla birlikte Bağdat Caddesi üzerinden gelen sivil plakalı binek bir aracın park ettiği ve sivil giyimli bir polis memurunun araçtan inerek grubun yanına doğru koştuğu görüldü.
5. 16.10'da basın açıklamasının okunmasının sona ermesiyle birlikte grubun Kadıköy yönüne doğru kaldırımdan yürümeye başladığı görüldü.
6. Yürüyen grubun yanında sivil giyimli iki polis memurunun telefonları ile grubun fotoğraf ve videolarını çektikleri görüldü.
7. 16.13'te üzerinde "Kadıköy Belediyesi Zabıta" yazan binek bir aracın dörtlü ışıkları yanarak Bağdat Caddesi üzerinden geldiği ve yürümekte olan grubu takip ettiği görüldü.
8. 16.13'te sivil giyimli iki polis memurunun daha gelerek grubu takip etmeye başladığı gözlemlendi.
9. 16.13'te grubun yürüyüşü sonlandırdıklarına ilişkin çağrıda bulunduğu ve aktivistlerin küçük gruplar halinde Bağdat Caddesi'ne bağlanan ara sokaklar üzerinden dağılmaya başladıkları görüldü.
10. 16.15'te Kadıköy yönünden gelen kalkanlı üç grup çevik kuvvet polisinin Bağdat Caddesi üzerinden Pembe Gül Sokak'a doğru ilerledikleri ve Şaşkınbakkal Sahil önünde beklemeye başladıkları gözlemlendi.
11. Bekleyen üç grup çevik kuvvet polisinin yanında sivil giyimli iki polis memuru ve bir çevik kuvvet amirinin olduğu görüldü. Sivil giyimli polis memurlarından birinin karşılarında beklemekte olan basın mensuplarının ve gözlemcilerin cep telefonu ile fotoğraflarını çektiği görüldü.
12. 16.27'de Selim Ragıp Emeç Sokak ile Süleyman Tefik Sokak kesişiminde sivil plakalı bir minibüsün park halinde bulunduğu görüldü. Sivil giyimli bir polis memurunun trafiği yönlendirerek araçların park halindeki minibüsün yanından Selim Ragıp Emeç Sokak'a çıkmasını engellediği gözlemlendi.
13. 16.27'de park halindeki minibüsün yanında mavi yelekler giyen polis memurları ile sivil giyimli polis memurlarının yaklaşık 6-7 kişilik bir grup aktivist ile konuştuğu görüldü. Ardından polis memurlarının bu grubu minibüse bindirerek gözaltına aldıkları ve minibüsün 16.31'de hareket ederek Selim Ragıp Emeç Sokak boyunca ilerleyerek Bağdat Caddesi'ne çıktığı görüldü.
14. 16.34'te Selim Ragıp Emeç Sokak üzerinden Bağdat Caddesi'ne doğru motosikletli dört trafik polisinin gittiği görüldü.
15. Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın 14 Ekim 2023 tarihindeki [968. hafta buluşmasında](#) Besna Tosun ve Newroz Ali Tosun'a yönelik işkence ve diğer kötü muamele yasağına aykırı olacak şekilde fiziksel şiddet uyguladığı kayıt altına alınan ve Cumartesi Anneleri/İnsanları'nın avukatlarının hakkında "işkence"

<sup>6</sup> *Ibid.*, s. 14.



- iddiasıyla suç duyurusunda bulunduğu gözlüklü, hafif sakallı ve rütbesi öğrenilemeyen polis amirinin ve sivil giyimli iki polis memurunun 16.39'da Plaj Yolu Sokak'ta bekledikleri görüldü.
16. 17.47'de motosikletli beş trafik polisinin Plaj Yolu Sokak'tan Bağdat Caddesi'ne doğru ilerlediği görüldü.
17. 18.02'de Kazım Özalp Sokak ile Bağdat Caddesi'nin köşesinde polis sevkiyatı için kullanılan altı minibüs ve iki midibüsün park halinde bekledikleri, araçların yanında dağınık halde çevik kuvvet polislerinin olduğu gözlemlendi.

### **Gözetililere İlişkin Notlar:**

18. 19.15'de gözetililere alınanların İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne getirildikleri ve üçü çocuk olmak üzere toplam 11 kişinin gözetililere alındığı öğrenildi.
19. Avukatların gözetililere alınan kişiler ile görüşme talebi reddedildi ve avukatlar Emniyet Müdürlüğü'nün binasına alınmadılar.
20. 20.50'de ifade alma işlemleri başladı. İfade alma işleminin gerçekleştirilmesi için tek bir masa açıldığı için ifade süreci saat 22.40'a kadar devam etti.

### **Hukuki Durum:**

#### **Onur Yürüyüşlerinin Yasaklanması Hakkında**

Onur Yürüyüşleri, Türkiye'de 2015 yılından beri sistematik bir biçimde yasaklanmaktadır<sup>7</sup>. Bu durum, Türkiye'de toplanma ve örgütlenme özgürlüğüne devlet tarafından haksız ve orantısız müdahalenin bir görünümü olarak teşkil etmektedir<sup>8</sup>.

Barışçıl toplanmaya yönelik mevzuat, Türkiye hukukunda Anayasa'nın 34. maddesi ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nda düzenlenmiştir. Söz konusu hak, Türkiye'nin taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 11. maddesinde düzenlenmiştir. AİHS'in denetim mekanizmalarından biri olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), bir çok içtihadında barışçıl toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının demokratik bir toplumda temel taşlardan biri olduğunu, ifade özgürlüğü gibi bu hakkın kullanımına yönelik sınırlandırmanın dar bir yoruma tabi tutulması gerektiğinin altını çizerek<sup>9</sup>. Ayrımcılık yasağı ise Anayasa'nın 10. maddesi ve AİHS'in 14. maddesinde düzenlenmiştir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı, sadece çoğunluğun kabul ettiği fikirleri kapsamaz, özellikle azınlıkta kalan fikirleri korumayı amaçlar<sup>10</sup>. Çoğulculuk, hoşgörü, diğerlerinin fikirlerine ve inançlarına, varoluşuna saygı göstermek demokratik bir toplumun en önemli karakteristik özelliklerinden olup, azınlıkta kalan görüşlerin kendisini ifade etmesi bakımından sözleşmecî devletin azınlıkta kalan görüşe kendilerini ifade edebilecek

<sup>7</sup> SPOD, 2015'den Günümüze Yasaklarla İstanbul LGBTİ+ Onur Yürüyüşü, 2022.

<sup>8</sup> Toplanma özgürlüğüne yönelik haksız müdahaleler nedeniyle Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi önünde 70'ten fazla yargılamanın Komiteye geldiğine yönelik ifadeler; Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Interim Resolution CM/ResDH(2023)39, Oya Ataman group v. Turkey, 9 March 2023, [https://search.coe.int/cm/#%7B%22CoEReference%22:%5B%22CM/ResDH\(2023\)39%22%5D,%22sort%22:%5B%22CoEValidationDate%20Descending%22%5D,%22CoEIdentifier%22:%5B%220900001680aa6b59%22%5D%7D](https://search.coe.int/cm/#%7B%22CoEReference%22:%5B%22CM/ResDH(2023)39%22%5D,%22sort%22:%5B%22CoEValidationDate%20Descending%22%5D,%22CoEIdentifier%22:%5B%220900001680aa6b59%22%5D%7D)

<sup>9</sup> AİHM, Galstyan/Ermenistan, 26986/03, 16/11/2007, §95.

<sup>10</sup> Tanyar, Z. Ç., "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadında Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkı", AUHFD, 60 (3), 2011 : 593-634, s. 600.



alanlar açmak için alternatif tedbirler aramak yerine, çoğulcu demokrasiye halel getirecek şekilde, toplantı ve gösteri yürüyüşünü tamamen ortadan kaldırması, sözleşmenin ilgili maddelerinin ihlali anlamına gelecektir<sup>11</sup>.

Türkiye hukukunda, 2911 sayılı yasa bağlamında gerçekleştirilecek toplantı ve gösteriler için “bildirim” yükümlülüğü öngörülmüştür. Ancak bu durumun toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkını ortadan kaldırmaya yönelik gizli bir engel olarak kullanılmaması gerekir<sup>12</sup>. Söz konusu bildirim amacını, devletin söz konusu toplantıyı engelleme konusunda kendisine bir meşruiyet alanı açması değil, göstericilerin toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkını kullanmalarını kolaylaştırması, dışarıdan olası tehdit ve tehlikelere karşı güvenlik önlemi alması, göstericilerin olası sağlık problemleri ile karşılaşmaları durumunda sağlık hizmetlerini sağlaması gibi toplantı ve gösterinin yapılmasının kolaylaştırılması amacı söz konusudur<sup>13</sup>.

14.30’da İstanbul Valiliği’nin ve Kadıköy Kaymakamlığı’nın resmi internet siteleri kontrol edildiğinde yürüyüşe ilişkin herhangi bir yasak kararının olmadığı, yalnızca İstanbul Valiliği’nin resmi internet sitesinde Taksim – İstiklal Caddesi bölgesine ilişkin yaya ve araç trafiğine kapatılan yollar ve iptal edilen toplu taşıma seferlerine ilişkin [bilgilendirme](#) olduğu görüldü. Gözaltına alınan kişiler hakkında oluşturulan dosyada Kadıköy İlçe Emniyet Müdürlüğü tarafından Kadıköy Kaymakamlığı’na iletilen 29.06.2024 tarihli 51452852.3.31888(81379).2024/id.573 sayılı yazı ile “sözde LGBTİ+ onur ayı olarak ... terör örgütleri tarafından provokasyon amaçlı saldırılar düzenlenebileceği ... kamu güvenliğinin ve esenliğinin tehlikeye düşebileceği...” gerekçeleri ile 30.06.2024 günü saat 00.01’den 23.59’a kadar bir gün boyunca toplanma, miting, basın açıklaması tarzı eylemlerin yasaklanması talep edilmiş ve kaymakamlık olur vermiştir.

Anayasa Mahkemesi, idarenin bir etkinliği yasaklama kararı için dayanak gerekçelerin haklı ve ikna edici olması gerektiğini, etkinliğe müdahale edilmesini gerektirecek makul bir sebep ortaya konulmadan ve hakkın kullanılabilmesine yönelik hiçbir tolerans gösterilmeden etkinliğe müdahale edilmesinin barışçıl toplanma özgürlüğünün ihlali anlamına geleceğini ifade etmiştir<sup>14</sup>.

Mevcut durumda idare, müdahaleye dayanak olan yasaklama kararında, kamu düzeninin ne şekilde bozulacağı ve başkalarının hak ve özgürlüklerini nasıl zedeleyeceğine dair herhangi bir açıklamada bulunmamakta, idarece bu kanaate nasıl ulaşıldığı anlaşılamamaktadır. Öte yandan yirmi iki yıldır İstanbul’da her yıl düzenlenen Onur Yürüyüşünün 2015 yılından itibaren, idarenin söz konusu toplantının belirli zaman ve yerde yapılması nedeniyle etkinliğe dair önceden bilgisi bulunduğu, buna karşın otomatik olarak yasaklama yoluna gittiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bildirim amacının anılan hakkın etkin bir şekilde kullanılması için yetkililere makul ve uygun tedbir alma imkanı sağlamak olduğunun idarece gözlemlendiği değerlendirilmiştir<sup>15</sup>.

Dahası, şehrin merkezlerinin yaya, araç ve metro trafiğine kapatılarak onbinlerce kolluk görevlisinin Beyoğlu ve Kadıköy’ün merkez mahallelerinin neredeyse her bir sokağına yerleştirilmek suretiyle olağanüstü bir hava yaratılmakta, şehirde yaşayan herkes için bir yerden bir yere gitmek, sokakta bulunmak adeta korkunç bir eziyete dönüşmektedir. Dolayısıyla sadece eylemciler bakımından değil, şehirde yaşayan herkesin hakkına yönelik makul olmayan bir müdahale söz konusudur.

<sup>11</sup> AİHM, Barankevich/ Rusya, 10519/03, 26/07/2007.

<sup>12</sup> AİHM, Balçık ve Diğerleri/ Türkiye, 25/02, 29/11/2007, § 49.

<sup>13</sup> Ibid, § 49.

<sup>14</sup> AYM, Gülseren Yoleri, 2020/7092, 29/03/2023, § 19.

<sup>15</sup> Ibid, § 19.



### **Uygulanan Gözaltı Tedbiri Hakkında**

Gözaltına alınan kişiler hakkında oluşturulan dosyada kolluğun tutmuş olduğu olay tutanağında, “... önünde yaklaşık 50 kişinin toplandığı ... toplanan gruba yapmış oldukları eylemin kanunsuz olduğu ve Kadıköy Kaymakamlığı’nca yasaklandığı, ... dağılmaları gerektiği yönünde defalarca kez uyarılarda bulunulmasına rağmen grubun eylemi sonlandırmayıp yürüyüşe geçerek ara sokaklarda ilerlemeye başlaması üzerine, Playolu sokak ve Pembegül sokakta yakalanmalarına yönelik müdahale edilmiş, saat 16.20’de ... yakalanmaları yapılmıştır.” ve “... yapmak istedikleri eylemin 2911 sayılı yasa kapsamında Kaymakamlık makamı tarafından yasaklı olduğu, yapılan yasal uyarı ve ikazlara rağmen dağılmayıp eylemi sonlandırmadıkları için yakalandıkları, direnç gösterdikleri için zor kullanıldığı ... izah edilmiştir.”

Yapılan gözaltılar neticesinde üçü çocuk olmak üzere 11 kişi gözaltına alınmıştır. Gözaltına alınan kişilerin bazılarının bileklerinde plastik kelepçenin aşırı derecede sıkılması sebebiyle kızarıklıklar görülmüştür.

Olay tutanağında 16.20’de yakalamaların yapıldığı, kişilere yönelik dağılma ihtarı yapılmasına rağmen kişilerin dağılmadığı, bu sebeple müdahale edildiği ifade edilmektedir. Halbuki 16.13’de toplanan kalabalık zaten dağılmış ve gözlemciler herhangi bir ihtarın yapıldığını duymamışlardır. Dahası, gözaltına alınan kişiler, gösterinin bitmesinin ardından sokak sokak takip edilerek yakalanmışlardır. Dolayısıyla ihtara rağmen kişilerin dağılmaması ve yürüyüşlerini sürdürdüklerine yönelik tutanak gerçeği yansıtmamaktadır ve kollukça ihtar yapılmaksızın zaten dağılmış kişilerin yakalanma gayreti sonucu kişiler ters kelepçe uygulanarak gözaltına alınmışlardır. Bu bağlamda gözlemci kurumlar, 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu’nun 32/1 maddesinde belirtilen suçun yasal unsurlarının oluşmadığına dikkat çeker.